

pillanatig hihetetlennek vélt kivégzés nyomában mindnyájukon erőt vett.

A fej, amelyet hosszú gesztenyeszín fürtjeinél fogva a hóhér maga is reszkető kézzel emelt a magasba, Hunyadi Lászlónak ártatlan feje volt, akit a király közel egy hónapig Temesvárott való időzésekor főlovászmesterévé és Magyarország főkapitányává tett, s akit alig egy negyedévvel erre, saját jegyesének apja, a nagyravágyó nádor, Gara László fölbújtására, esküje és a törvény ellenére galád módon kivégeztetett.

Vitéz János váradi püspök, Rozgonyi Sebestyén, Kanizsai László, a Hunyadi-ház e leghatalmasabb hívei, együtt jutnak Lászlóval a börtönbe. Budavarában idegen zsoldos sereg őrzi a foglyokat, a nemzet szíve pedig megdermed a félelemtől. Csak egy jámbor barát meri fölemelni szavát a Hunyadi László vértanuhalálát követő vasárnapon Óbuda egyik templomában, mennydörgő hangon hirdetvén, hogy a hős Hunyadi ártatlan fiának vére bosszúért kiált az égre. A király pedig mentegetőző pecsétes levélben még Huyadi János dicső emlékének a beszennyezésétől sem riadt vissza.

E rémhírekre fegyverkezni kezdenek a Hunyadi-ház hívei. V. László pedig Hunyadi Mátyást magával hurcolva menekül Csehországba. Prágában leste, hogy a vihar vésteljes felhői, amelyek ellene Magyarország fölött egyre fenyegetőbbben tornyosultak, elvonuljanak, míglen szent Kelemen napján, első évfordulóján az eskünek, amelyet a Hunyadi-háznak tett s gonoszul megszegett, el nem ragadta a hirtelen halál.

Némelyek azt tartják, hogy méregtől veszett el, mások, hogy pestíshez hasonló nyavalya ölte meg az esküszegő királyt. Bármint volt, hirtelen halála Isten büntetése volt, aki megbosszulja az ártatlanul kiontott vért s fölmagasztalja, akit az elvetemült emberi gaszág megalázott. A vérpaddal és dicső fejének hősi emlékében is meggyalázott Hunyadi-ház szintén fölmagasztosult Hunyadi Mátyással, akit a vérpad árnyékából, amelyre ellenei szánták, trónusára emelte Magyarország népe. s akinek dicsősége tündöklő fényével betöltötte az egész világot.

Divald Karnél.

„Haldoklott Hunyadi s meg nem tudta halni: töröknek

Egy nagy adósságot tört lefizetni csatán.

S megvitt Nándor alatt; s Mahomet futa sebbel

És szomorúan; győzött a haza hőse s lehunyta“.

1947. március 4. hete.

Általános iskola VI. osztály.

A tanítás anyaga: Görbelapú testek: *a henger.*

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. A gúláról tanultak számonkérése.

b) Érdeklődés-keltés. Milyen test keletkezik, ha egy lapot egyik oldalánál, mint tengelyénél fogva forgatom? (Henger.)

c) Célkitűzés.

II. *Tárgyalás.*

A henger.

Megfigyelések. 1. Készítsetek krumpliból szabályos hatszögalapú hasábot és az élek ismételt lefaragásával szaporítsátok az oldalak számát. Végül az alapsokszög oldalai pontokká, az oldallapok vonalakká lesznek. Az alaplap körré, az oldallapok pedig vonalakká alakulnak, amelyek együttvéve egy görbe lapot alkotnak.

A köralapú hasábot hengernek nevezzük. A vonallá lett oldallapot alkotónak nevezzük.

2. Derékszögű négyszöget forgassatok egyik oldala körül. Mit ír le a másik oldal azalatt, míg eredeti helyzetébe visszatér?

3. Van-e a hengernek alapéle? Milyen vonal az alapél?

4. Vannak-e oldalélei?

5. Terítsétek ki a henger lapjait. Milyen idom lesz a görbe oldallap kiterítve?

6. Mérd meg a kiterített oldallap alapvonalát.

7. Számítsd ki a kör kerületét.

8. Hasonlítsd össze a kör kerületének mértékszámát az oldallap alapvonalának mértékszámával.

Az oldallap alapvonala egyenlő az alapkör kerületével.

9. Rajzoljátok meg az 5 cm átmérőjű és 10 cm magasságú henger hálózatát.

A hálózat két egybevágó kör 5 cm átmérővel. A palást téglalap, melynek alapja a kör kerülete $3.14 \times 5 = 15.7$ cm, magassága 10 cm.

10. A hálózat alapján számítsátok ki a henger felszínét.

A kör kerülete $3.14 \times 5 = 15.7$ cm

A palást területe $15.7 \times 10 = \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \quad 157. \text{---} \text{cm}^2$

A két körlap területe $2.5 \times 2.5 \times 3.14 \times 2 = \quad \underline{\quad 39.25 \quad},$

A henger felszíne $\text{---} \text{---} \text{---} \quad 196.25 \text{ cm}^2$

11. Miután a henger nem egyéb, mint egy köralapú hasáb, számítsátok ki a köbtartalmát!

Az alapkör területe $2.5 \times 2.5 \times 3.14 = 19.625 \text{ cm}^2$

A henger köbtartalma $19.625 \times 10 = 196.25 \text{ cm}^3$

12. Vágd el a hengert alapjával párhuzamos síkkal. Milyen a metszési idom?

13. Ha a hengert az alkotóval párhuzamos síkkal metszed, milyen a metszési idom?

14. Ha a hengert úgy metszed, hogy a metszési sík sem az alappal, sem az alkotóval nem párhuzamos, milyen a metszési idom?

15. Tarts egy hengeralakú poharat színes vízzel úgy, hogy a víz fölülete a) kört, b) ellipszist képezzen.

16. Rajzoljátok meg a henger képét.

A tengelyrendszer az síkját lefektetjük az x tengely alá. Erre rárajzoljuk az alapkört, köréje pedig négyzetet. A négyzetbe meghúzzuk az átlókat és a középvonalakat. Azután meg-rajzoljuk a négyzet képét és ebbe a kör képét, az ellipszist.

Összefoglalás.

A henger oly test, melyet két párhuzamos és egybevágó körlap és egy görbe oldallap határol.

A görbe oldallapot a henger palástjának nevezzük.

A henger palástján egy irányban húzhatunk egyenes vonalat, melyet a henger alkotójának nevezünk.

Ha az alkotó merőleges a henger alapjára, akkor a henger egyenes, különben ferde.

A henger fedőlapjából az alapra bocsátott merőleges a henger magassága. Az egyenes hengernél a magasság egyenlő az alkotóval.

Az olyan hengert, melynek magassága és átmérője egyenlő, egyenlőoldalú hengernek nevezzük.

Ha a henger magassága kisebb az átmérőnél, akkor korong a neve.

A hengert síkkal metszve háromféle metszési idomot kapunk: a) az alappal párhuzamos metszési idom kör, b) az alkotóval párhuzamos metszési idom téglalap, c) a ferdén metszett henger metszési idoma ellipszis.

A henger felszínét megkapjuk, ha a palást területéhez hozzáadjuk az alapkör területének kétszeresét.

Mivel a palást kiterítve egy téglalapot alkot, melynek alapja az alapkör kerülete, magassága pedig a henger magassága, tehát a palást területét megkapjuk, ha az alapkör területét szorozzuk a henger magasságával.

Mivel a henger tulajdonképpen oly hasáb, melynek alapja kör, azért a henger köbtartalmát megkapjuk, ha az alapkör területét szorozzuk a henger magasságával.

Feladatok.

a) Megfigyelésre. 1. Említsetek hengeralakú tárgyakat.

2. Hasonlítsd össze a hengert a hasábbal. Miben egyeznek és miben különböznek?

b) Számolásra. 1. Mennyi a henger felszíne és köbtartalma: az alapkör sugara: a) 8 cm b) 7.5 dm c) 2 m 40 cm
a henger magassága: 15 „ 12.4 „ 3 „ 28 „ ?

2. Valamely hengeralakú kút átmérője 1 m 40 cm, ha a víz magassága 3 m 65 cm, hány hl víz van a kútban?

3. Mennyibe kerül egy 1.5 átmérőjű, 12 m mély kút ásása, ha m³-enként 4.20 Ft fizetünk?

4. Milyen súllyal nehezedik egy 8.6 m magas vízoszlop annak a csőnek az alapjára, melynek átmérője 7 dm?

5. Mennyi a súlya annak a vashengernek, melynek átmérője 15 cm, magassága 22 cm? $1 \text{ dm}^3 = 7\frac{1}{2} \text{ kg}$.

6. Mennyi volna a súlya ugyanannak a vashengernek, ha az előbbi magasság mellett az átmérő kétszer akkora volna?

7. Egy lábasnak az átmérője 32 cm, magassága 12 cm, mennyi tej fér bele?

8. Egy literes mérték átmérője 0.86 cm, magassága 1.729 dm. Számítsátok ki, hogy ez tényleg 1 liter-e?

9. Egy malomkő átmérője 1 m, vastagsága $\frac{1}{2}$ m, mennyi a súlya, ha $1 \text{ dm}^3 = 2.35 \text{ kg}$?

10. Hány 4 cm átmérőjű és 10 cm hosszú kis hengert lehet 471 kg vasból önteni, ha 1 dm^3 vas 7.5 kg? (A vas térfogata annyi dm^3 , ahányszor 7.5 a 471-ben foglaltatik.)

11. Valamely 8 cm hosszú ólomcső belső átmérője 18 cm, a cső vastagsága 4 cm, mennyi a cső súlya, ha 1 dm^3 ólom 11.3 kg? (Az egész cső — átmérője 22 cm — köbtartalmából kivonva a belső ür köbtartalmát, kapjuk a cső falának a köbtartalmát.)

12. Mennyi a súlya egy 3.8 m hosszú homokkő vízvezeték-csőnek, melynek belső átmérője 1.4 m, a cső vastagsága 4.5 cm és 1 dm^3 homokkő 2.35 kg?

13. Egy öntözőkanna átmérője 20 cm, magassága 23 cm, hány l víz fér bele?

1947. március 2. hete.

Altalános iskola VI. osztály.

A tanítás anyaga: Szóképzés.

I. *Előkészítés.* a) *Számonkérés.* A szóösszetételről tanultak számonkérése.

b) *Érdeklődés-keltés* (áthajlás).

MEGY A JUHÁSZ A SZAMÁRON...

Megy a juhász számáron,
Földig ér a lába;
Nagy a legény, de nagyobb
Boldogtalansága.

Felpattan a számárra,
Hazafelé vágta;
De már későn érkezett,
Csak holttestet láthat.

Gyepes hanton furulyált,
Legelészett nyája;
Egyszer csak azt hallja, hogy
Haldoklik babája.

Elkeseredésében
Mi telhetett tőle?
Nagyot ütött botjával
A számár fejére.

(Petőfi Sándor.)

Petőfi költeménye a juhász életének egy szomorú eseményét tárja elénk. Röviden, nagy vonásokkal, de mégis olyan hűen rajzolja meg a juhász nagy elkeseredését, alakját, mozdulatait, hogy a juhász képe örökre belevésődik emlékezetünkbe. Ez is *kép, jelenet* az életből. A magyar puszta egyszerű fiát, a juhászt mutatja be a költő végtelen bánatában.

c) *Példamondatok.* Írjuk le e szép költeményből a következőket:

Megy a juhász számáron.
Nagy a legény, de nagyobb boldogtalansága.
Gyepes hanton furulyált.

II. *Tárgyalás.* Rávezetés a szóképzésre.

Az első mondatban a juhász szót a juh szóból alkottuk